

Téma 21 - Svátost eucharistie (III)

1. Skutečná eucharistická přítomnost

Při slavení eucharistie se zpřítomňuje osoba Krista – vtělené Slovo, které bylo ukřižováno, zemřelo a vstalo z mrtvých pro spásu světa –, tajemným, nadpřirozeným a jedinečným způsobem. Základ této nauky nacházíme v samotném ustanovení eucharistie, kdy Ježíš ztotožnil obětované dary se svým tělem a se svou krví („To je mé tělo... to je má krev...“), tedy se svou tělesností nerozlučně spojenou se Slovem, a tudíž i s jeho celou osobou.

Ježíš Kristus je ve své církvi přítomný mnoha způsoby: ve svém Slově, v modlitbě věřících (srov. Mt 18, 20), v chudých, v nemocných, v uvězněných (srov. Mt 25, 31–46), ve svátostech a zvláště v samotné osobě kněze. *Především* je však přítomný v eucharistických způsobách (srov. Katechismus, 1373).

Jedinečnost eucharistické přítomnosti Krista spočívá v tom, že Nejsvětější svátost obsahuje opravdu, skutečně a podstatně tělo a krev spolu s duší a božstvím našeho Pána Ježíše Krista, pravého Boha a dokonalého člověka, toho samého, který se narodil z Panny, zemřel na kříži a nyní sedí v nebi po pravici Otce. „Tato přítomnost se nazývá skutečná ne výlučně, jako by ostatní nebyly skutečné, ale je to přítomnost („par excellence“), protože je podstatná, tj. že tímto způsobem je přítomen Kristus, Bůh a člověk, naprosto celý“ (Katechismus, 1374).

Výraz *podstatná* má naznačit konzistenci osobní přítomnosti Krista v eucharistii: ta není pouze „obrazem“ schopným „představovat“ a podněcovat mysl, aby myslela na Krista, přítomného ve skutečnosti někde jinde, v nebi; ani není pouhým „znamením“, skrze nějž je nám nabízena „spasitelská moc“ – milost –, která pochází od Krista. Eucharistie je objektivní přítomnost bytí v sobě (substance) Kristova těla a krve, tj. jeho celého lidství – nerozlučně spojeného s Božstvím skrze hypostatickou jednotu –, byť zahalená „způsobami“ nebo podobami chleba a vína.

Přítomnost pravého těla a pravé krve Krista v této svátosti „nelze vnímat smysly, nýbrž pouze vírou, která se opírá o Boží autoritu“ (Katechismus, 1381). Velmi dobře to vyjadřuje následující strofa *Adoro te devote: Visus, tactus, gustus, in te fallitur. Sed auditu solo tuto creditur. Credo quidquid dixit Dei Filius: Nil hoc verbo Veritatis verius* (Zrakem, hmatem, chutí tebe nevnímám a jen sluchem svým tě jistě poznávám. Věřím vše, co hlásal světu Kristus Pán, v něm je základ pravdy lidstvu všemu dán).

2. Přepodstatnění

Opravdová, skutečná a podstatná přítomnost Krista v eucharistii předpokládá výjimečnou, nadpřirozenou a jedinečnou přeměnu. Taková přeměna má svůj základ v samotných slovech Pána: „Vezměte, jezte. To je mé tělo... Pijte z něho všichni. Neboť to je má krev (nové smlouvy)...“ (Mt 26, 26–28). Tato slova se stávají skutečností pouze tehdy, pokud chléb a víno přestanou být chlebem a vínem a promění se v tělo a krev Krista, protože není možné, aby jedna věc byla zároveň dvěma rozdílnými bytími: chlebem a Kristovým tělem; vínem a Kristovou krví.

K tomuto bodu připomíná Katechismus katolické církve: „Protože Kristus, náš Vykupitel, řekl, že to, co obětoval pod způsobou chleba, je opravdu jeho tělo, bylo v Boží církvi vždy přesvědčení – a tento posvátný koncil to znovu prohlašuje – že konsekrací (proměňováním) chleba a vína nastává změna celé podstaty chleba v podstatu těla Krista, našeho Pána, a celé podstaty vína v podstatu jeho krve. Tuto změnu tedy katolická církev vhodně a přiléhavě nazývá přepodstatnění“ (Katechismus, 1376). Nicméně podoba chleba a vína, to je eucharistické způsoby, zůstává neporušená.

Ačkoliv smysly vnímají opravdově podobu chleba a vína, světlo víry nám dává poznat, že to, co je skutečně obsaženo pod rouškou eucharistických způsob, je substance Pánova těla a krve. Díky přetrvávání svátostných způsob chleba můžeme říci, že Kristovo tělo – jeho celá osoba – je skutečně přítomné na oltáři nebo v ciboriu nebo ve svatostánku.

3. Vlastnosti eucharistické přítomnosti

Způsob přítomnosti Krista v eucharistii je podivuhodným tajemstvím. Podle katolické víry je Ježíš Kristus přítomný celý, se svou oslavenou tělesností, v každé eucharistické způsobě a celistvý v každé zbylé části po rozdělení eucharistických způsob, takže lámání chleba nerozděluje Krista (srov. Katechismus, 1377).¹ Jedná se o způsob jedinečné přítomnosti, protože je neviditelná a nehmatatelná a navíc trvalá, v tom smyslu, že po proměnění trvá tak dlouho, jak trvají eucharistické způsoby.

4. Úcta k eucharistii

Víra ve skutečnou přítomnost Krista v eucharistii dovedla církve k projevování úcty v podobě klanění (to je adorace) Nejsvětější svátosti jak během mešní liturgie (proto nám říká, abychom poklekli nebo se hluboce uklonili před proměněnými způsoby), tak mimo její slavení: tím, že se svrchovanou pečlivostí uchovává proměněné hostie ve svatostánku (svaté zásobě), vystavuje je věřícím k slavnostnímu uctívání a nosí je v průvodu atd. (srov. Katechismus, 1378).

Nejsvětější eucharistie se uchovává ve svatostánku:²

– především proto, aby mohlo být podáno svaté přijímání nemocným a ostatním věřícím, kteří se nemohou zúčastnit mše svaté

– dále proto, aby církve mohla vzdávat úctu Bohu, našemu Pánu, v Nejsvětější svátosti (zvláště během výstavu Nejsvětější eucharistie, během požehnání s Nejsvětější svátostí, během průvodu s Nejsvětější svátostí o slavnosti Božího Těla atd.)

– a aby se věřící mohli kdykoliv klanět svátostnému Pánu během častých návštěv. V tomto duchu říká Jan Pavel II.: „Církve a svět mají velkou potřebu úcty k eucharistii. Ježíš nás očekává v této svátosti Lásky. Nešetřeme časem, abychom ho našli v klanění, v kontemplaci plné víry, ochotné odčínovat velká provinění a zločiny světa. Kéž se nikdy nepřestaneme klanět.“³

Existují dva velké liturgické svátky (slavnosti), při nichž se zvláštním způsobem slaví toto posvátné tajemství: Zelený čtvrtek (připomíná se ustanovení eucharistie a svátosti kněžství) a slavnost Těla a krve Páně (zaměřená především na adoraci a kontemplaci Pána v eucharistii).

5. Eucharistie, velikonoční hostina církve

5.1. Proč je eucharistie velikonoční hostinou církve?

„Eucharistie je velikonoční hostinou, poněvadž Kristus tím, že svátostně realizoval svou Paschu, nám dává své Tělo a svou Krev, nabízené jako pokrm a nápoj a ve své oběti nás spojuje se sebou a navzájem“ (Kompendium, 287).

5.2. Slavení eucharistie a společenství s Kristem

„Mše svatá je zároveň a neoddělitelně památka oběti, v níž se zpřítomňuje oběť na kříži a posvátná hostina společenství těla a krve Páně. Avšak slavení eucharistické oběti je zcela zaměřeno na důvěrné spojení věřících s Kristem ve svatém přijímání. Jít k přijímání znamená přijmout samotného Krista, který se za nás obětoval“ (Katechismus, 1382).

Svaté přijímání, nařizené Kristem („Vezměte a jezte... pijte z něho všichni...“: Mt 26, 26–28; srov. Mk 14, 22–24; Lk 22, 14–20; 1 Kor 11, 23–26), tvoří součást základní struktury slavení

¹Proto „přijímání jen pod jednou způsobou chleba dovoluje přijmout celé ovoce eucharistické milosti“ (Katechismus, 1390).

²Srov. Pavel VI., enc. *Mysterium fidei*, 56; Jan Pavel II., enc. *Ecclesia de Eucharistia*, 29; Benedikt XVI., ap. exh. *Sacramentum caritatis*, 66–69; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, Instrukce *Redemptoris Sacramentum*, 129–145.

³Jan Pavel II., list *Dominicae Cenaе*, 3.

eucharistie. Pouze tehdy, když je Kristus přijímán věřícími jako pokrm věčného života, dosahuje svého plného smyslu to, že se stal pro lidi pokrmem, a je splněna jím ustanovená památka.⁴ Proto církev vřele doporučuje svátostné přijímání všem, kteří se účastní slavení eucharistie a splňují náležité předpoklady pro důstojné přijetí Nejsvětější svátosti.⁵

5.3. Nezbytnost svatého přijímání

Když Ježíš slíbil eucharistii, řekl, že tento pokrm je nejen užitečný, ale i nezbytný: je to pro jeho učedníky životní nezbytnost. „Amen, amen, pravím vám: Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život“ (Jan 6, 53).

Jíst je pro člověka nutnost. A jako přirozený pokrm udržuje člověka při životě a dává mu sílu kráčet tímto světem, podobně eucharistie udržuje v křesťanovi život v Kristu, obdržený při křtu, a dává mu sílu, aby byl na této zemi věrný Pánu, dokud nedojde do Otcova domu. Církevní otcové chápali chléb a vodu, které anděl přinesl proroku Eliášovi, jako obraz eucharistie (srov. 1 Král 19, 1–8): po obdržení tohoto daru ten, kdo byl vyčerpán, obnovuje své síly a je schopen splnit poslání od Boha.

Přijímání proto není prvek, který lze libovolně přidat ke křesťanskému životu; není potřebné jen pro některé věřící zvláštním způsobem angažované na poslání církve, ale je životně nezbytné pro všechny: pouze ten, kdo čerpá ze života samého Krista, může žít v Kristu a šířit jeho evangelium.

Touha po svatém přijímání by měla být v křesťanech vždy přítomná, stejně jako vytrvalá vůle dosáhnout posledního cíle našeho života. Tato explicitní, nebo alespoň implicitní touha po přijímání, je nezbytná pro dosažení spásy.

Skutečné přijetí svatého přijímání je závazně povinné pro všechny křesťany, kteří dosáhli užívání rozumu: „Církev ukládá věřícím, aby (...) přijímali alespoň jednou za rok eucharistii, pokud možno ve velikonočním období, a aby na ni byli připraveni svátostí smíření“ (Katechismus, 1389). Tento církevní předpis je pouhým minimem, které ne vždy postačí na skutečný rozvoj křesťanského života. Proto sama církev „vřele doporučuje věřícím, aby přijímali eucharistii v neděli a ve sváteční dny nebo ještě častěji, ano i každý den“ (Katechismus, 1389).

5.4. Udělovatel svatého přijímání

Řádným udělovatelům svatého přijímání je biskup, kněz a jáhen.⁶ Trvalým mimořádným udělovatelům je akolyta.⁷ Mimořádnými udělovateli přijímání mohou být i ostatní věřící, které místní ordinář pověřil rozdávaním eucharistie, uzná-li to za potřebné pro pastorační užitek věřících a není-li přítomen kněz, jáhen nebo akolyta.⁸

„Není dovoleno, aby si věřící sami brali proměněnou hostii nebo posvátný kalich, ani aby si ho mezi sebou podávali z ruky do ruky.“⁹ S ohledem na tento předpis je dobré myslet na to, že přijímání má hodnotu posvátného znamení; toto znamení má ukazovat, že eucharistie je dar Boha člověku; za normálních okolností musí být proto při rozdávaní eucharistie rozlišováno mezi

⁴To neznamená, že bez přijímání všech přítomných lidí by bylo slavení eucharistie neplatné; nebo že všichni musí přijímat pod obojí způsobou; toto přijímání je nutné pouze pro celebrujícího kněze.

⁵Srov. Římský misál, *Institutio generalis*, 80; Jan Pavel II., enc. *Ecclesia de Eucharistia*, 16; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, instrukce *Redemptoris Sacramentum*, 81–83; 88–89.

⁶Srov. Kodex kanonického práva, 910; Římský misál, *Institutio generalis*, 92–94.

⁷Srov. Kodex kanonického práva, 910 § 2; Římský misál, *Institutio generalis*, 98; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, instrukce *Redemptionis Sacramentum*, 154–160.

⁸Srov. Kodex kanonického práva, 910 § 2, a 230 §3; Římský misál, *Institutio generalis*, 98; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, instrukce *Redemptionis Sacramentum*, 88.

⁹Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, instrukce *Redemptionis Sacramentum*, 94; srov. Římský misál, *Institutio generalis*, 160.

udělovatelem, který uděluje Dar, nabídnutý samotným Kristem, a příjemcem, který ho přijímá s vděčností ve víře a v lásce.

5.5. Dispozice pro přijetí svatého přijímání

Dispozice duše

Pro důstojné přijímání je třeba být ve stavu Boží milosti. „Kdo by tedy jedl chléb (Páně) nebo pil kalich Páně nehodně,“ říká sv. Pavel, „proviní se proti tělu a krvi Páně. Proto musí člověk sám sebe zkoumat, a tak ať chléb jí a z kalicha pije. Kdo totiž jí a pije, a tělo (Páně) nerozlišuje (od obyčejného chleba), jí a pije si odsouzení“ (1 Kor 11, 27–29). Nikdo proto nesmí přistoupit k přijímání s vědomím smrtelného hříchu, i kdyby se mu zdálo, že toho velmi lituje, aniž by dříve nepřijal svátost smíření (srov. Katechismus, 1385).

Aby přijímání přineslo plody, je kromě stavu milosti Boží nutná i vážná snaha přijmout Pána s co největší možnou aktuální zbožností: příprava (vzdálená i blízká); usebrání; úkony lásky a zadostiučinění, klanění, pokory, díkůčinění atd.

Dispozice těla

Vnitřní úcta před Nejsvětější eucharistií se má odrážet i v dispozici těla. Církev předepisuje půst. Pro věřící latinského obřadu spočívá půst v odřeknutí si jídla nebo pití (vyjma vody nebo léků) hodinu před přijímáním.¹⁰ Rovněž se má dbát na čistotu těla, vhodné oblečení, na gesta vyjadřující úctu a lásku k Pánu přítomnému v Nejsvětější svátosti atd. (srov. Katechismus, 1387).

Tradičním způsobem přijímání svatého přijímání v latinském obřadu – jako plod víry, lásky a zbožnosti církve v rámci mnoha staletí – je přijímat vkleče a do úst. Důvody, které daly vznik tomuto zbožnému a starodávnému zvyku jsou stále plně platné. Také lze přijímat ve stoje, v některých světových diecézích je dovoleno – nikdy nařízeno – přijímat na ruku.¹¹

5.6. Věk a příprava na přijetí svatého přijímání

Předpis svátostně přijímat zavazuje od věku, kdy člověk začíná užívat rozum. Je dobré velmi dobře připravit a neodkládat první svaté přijímání dětí: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří Boží království“ (Mk 10, 14).¹²

Aby dítě mohlo přijmout první svaté přijímání, je požadováno, aby v rámci svých možností mělo povědomí o základních tajemstvích víry, a aby umělo rozlišit eucharistický chléb od obyčejného chleba. „Je především povinností rodičů a těch, kdo je zastupují, jakož i faráře, postarat se, aby děti po dosažení užívání rozumu byly řádně připraveny a co nejdříve se posilnily tímto božským pokrmem po vykonání předchozí svátostné zpovědi.“¹³

5.7. Účinky svatého přijímání

To, co pokrm působí v těle pro dobro fyzického života, působí v duši eucharistie nekonečně skvělejším způsobem pro dobro duchovního života. Zatímco se však pokrm mění v naši tělesnou substanci, při přijetí svatého přijímání jsme to my, kdo se měníme v Krista: „Neproměníš mne v sebe sama, jako pokrm svůj tělesný, nýbrž budeš proměněn ve mne.“¹⁴ Skrze eucharistii se nový život v Kristu, započatý ve věřícím člověku křtem (srov. Řím 6, 3–4; Gal 3, 27–28), může upevnit a

¹⁰Srov. Kodex kanonického práva, 919 § 1.

¹¹Srov. Jan Pavel II., list *Dominae Cenae*, 11; Římský misál, *Institutio generalis*, 161; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, Instrukce *Redemptionis Sacramentum*, 92.

¹²Srov. sv. Pius X., dekret *Quam singulari*, I: DS 3530; Kodex kanonického práva, 913–914; Kongregace pro bohoslužbu a disciplínu svátostí, Instrukce *Redemptionis Sacramentum*, 87.

¹³Kodex kanonického práva, 914; srov. Katechismus, 1457.

¹⁴Sv. Augustin, *Vyznání*, 7, 10: CSEL 38/1, 157.

rozvítet až do plnosti (srov. Ef 4, 13) a tak umožnit křesťanovi, aby dosáhl ideálu hlášaného sv. Pavlem: „Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus“ (Gal 2, 20).¹⁵

Eucharistie nás tedy připodobňuje Kristu, činí nás účastnými na bytí a poslání Syna, sjednocuje nás s jeho úmysly a city, dává nám sílu milovat tak, jak nás Kristus žádá (srov. Jan 13, 34–35), abychom zapálili všechny lidi naší doby ohněm božské lásky, kterou On přinesl na zem (srov. Lk 12, 49). To všechno se má skutečně projevit v našem životě: „Jestliže jsme byli obnoveni přijetím Kristova těla, měli bychom to projevovat i skutky. Aby naše slova byla pravdivá, jasná, přiměřená, aby uměla pomoci a potěšit, aby především uměla přivádět druhé lidi k Božímu světlu. Aby i naše skutky byly přiměřené, účinné a správné: aby měly ono *bonus odor Christi* (2 Kor 2, 15), líbeznou vůni Krista, aby připomínaly jeho způsob jednání a života.“¹⁶

Bůh skrze svaté přijímání rozhojňuje milost a ctnosti, odpouští všední hříchy a časné tresty, uchovává před smrtelnými hříchy a uděluje vytrvalost v dobru: jedním slovem, posiluje pouta jednoty s Ním (srov. Katechismus, 1394–1395). Avšak eucharistie nebyla ustanovena kvůli odpouštění smrtelných hříchů; to přísluší svátosti smíření (srov. Katechismus, 1395).

Eucharistie působí jednotu všech věřících křesťanů s Pánem, to je jednotu církve, mystického těla Kristova (srov. Katechismus, 1396).

Eucharistie je zástavou a zárukou budoucí slávy, vzkříšení a věčného a šťastného života s Trojjediným Bohem, s anděly a se všemi svatými: „Kristus přešel z tohoto světa k Otci, dává nám v eucharistii záruku budoucí slávy u sebe: účast na nejsvětější oběti nás ztotožňuje s jeho srdcem, je oporou našim silám během pouti tímto životem, dává nám toužit po věčném životě a spojuje nás už nyní s nebeskou církví, s Pannou Marií a všemi svatými“ (Katechismus, 1419).

Ángel García Ibáñez

Základní použitá literatura

- Katechismus katolické církve, 1373–1405
- Jan Pavel II., enc. *Ecclesia de eucharistia*, 17–IV–2003, 21–25; 34–46
- Benedikt XVI., ap. exh. *Sacramentum caritatis*, 22–II–2007, 14–15; 30–32; 66–69
- Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instrukce *Redemptoris Sacramentum*, 25–III–2004, 80–107; 129–145; 146–160.

Doporučená literatura

- Sv. Josemaría, Slavnost Božího Těla. *Jít s Kristem*, 150–161.

¹⁵Je jasné, že když se spasitelských účinků eucharistie nedosáhne v jejich plnosti najednou, „neděje se tak z nedostatku síly Kristovy, nýbrž z nedostatku zbožnosti lidské“ (sv. Tomáš Akvinský, S. Th., III., q. 79, a. 5, ad 3).

¹⁶Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 156.